

METE ÇUBUKÇU • Yıkılsın Bu Düzen!

METE ÇUBUKÇU 1962 Gebze doğumlu, memleketi Aydın. Kuleli Askeri Lisesi'ni bitirdi. 12 Eylül 1980'den sonra Kara Harp Okulu'ndan ayrıldı, Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nu bitirdi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans yaptı. Gazeteciliğe 1986'da başladı. Karacan Yayınları ve *Nokta* dergisinde çalıştı. 1992'den bu yana televizyonculuk yapıyor. Kanal 6, ATV, Star TV'de görev yaptı. Halen NTV Haber Merkezi'nde çalışıyor. Afganistan, Filistin, Bosna, Azerbaycan, Irak, Kosova, Çeçenistan, Cezayir, Lübnan, Mısır, Tunus, Suriye gibi dünyanın birçok kriz ve savaş bölgesinde gazetecilik yaptı. Başta Türkiye Gazeteciler Cemiyeti olmak üzere birçok kuruluştan ödül aldı. Uzmanlık alanları olan savaş gazeteciliği ve Ortadoğu konusunda üniversiteler ve farklı kurumlarda konferans verdi; çeşitli gazete, dergi ve kitaplarda sayısız röportajı ve makalesi yayımlandı. *Birikim* dergisi ve çeşitli gazetelerde yazıyor, televizyon haberciliği konusunda ders veriyor. Daha önce yayımlanan kitapları: *Bizim Filistin* (Metis Yayınları, 2002), *Ateş Altında Gazetecilik* (Metis Yayınları, 2005) ve *Ortadoğu'nun Yeniden İşgali* (Kalkedon Yayıncılık, 2006).

İletişim Yayınları 1818 • Bugünün Kitapları 144

ISBN-13: 978-975-05-1114-1

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDITÖR Ekrem Buğra Büte

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Mohammed Abed / AFP / Getty Images Turkey

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Cem Tüzün

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

METE ÇUBUKÇU

Yıkılsın Bu Düzen!

Fel yaskut ennizam!

Arap Ayaklanmaları ve Sonrası

Kızlarım Rana, Mina ve ağabeyleri Ege'ye...

İçindekiler

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	23
1 ARAPLAR DA DEVRİM YAPAR	51
Arap Ruhunun Hüzünlü Sesi: Ümmü Gülsüm	52
Neo-liberal Politikalar, IMF ve İnternet	64
Uzun ince, kimsenin fark etmediği bir yol	68
2 SADECE İSLAM İÇİN AYAKLANMADILAR	73
Tunus'un Orta Sınıf "Devrimcileri"	81
3 YENİ ARAP DÜZENİ	83
4 DEMOKRASİ KAOS GETİRİR Mİ?	89
Lider Tapınmasından Lidersiz Hareketlere	94
5 DİKTATÖRLERİN VE "İSTİKRARIN"	
SADIK BEKÇİLERİ: ORDULAR	97
Mısır	97
Tunus	98
Suriye	99
Libya	102

6 HALK AYAKLANMALARI	105
Mısır'da ayaklanma günleri	105
<i>Korku duvarı aşılınca</i>	106
<i>Ortadoğu'nun dinamiği</i>	107
<i>Fil hareket ederse</i>	108
Tahrir Meydanı'ndaki "Ruh"	109
İkinci Tahrir Ayaklanması	112
Libya: Dış müdahalenin ilk adımı	114
Suriye: En kanlı ayaklanma.....	121
"Düşen" F4'ten Türkiye-Suriye Krizine	132
Yemen: Rejim değil başkan gitsin.....	135
Tipik Arap Modeli.....	143
7 MUHALEFETTEN İKTİDARA: MÜSLÜMAN KARDEŞLER	147
İhvan'ın farklı yüzleri	148
Suriye İhvanı	154
Libya ve İhvan	159
<i>Hizb-ut Tahrir El İslami</i>	163
Tunus ve Nahda.....	165
8 GENÇLERİN ÖFKESİ	169
Rap, Hip Hop, Graffiti	174
Ayaklanmaların "Fanatikleri"	179
9 SOSYAL MEDYADAKİ "AYAKLANMA"	183
Meydanların Sırrı.....	187
10 YA DA SONUÇ: DİKTATÖRLÜKLER YIKILIRKEN	189
Yıkılmakta olan düzenin iki yüzü.....	190
<i>Madalyonun bir yüzü: Mısır</i>	191
<i>Madalyonun diğer yüzü: Suriye</i>	198
Suriye Muhalefetine Avantaj ve Dezavantajları	204
KAYNAKÇA	212
DİZİN	213

“Artık utanarak yaşamak istemiyoruz.
Onurumuz için buradayız.”
Tahrir Meydanı’ndan bir kadın

“Eskiden bize kimse mezhebimizi sormazdı.”
Şam, Duma’da Sünni bir kadın

“Beklediğimiz devrim bu değil.”
Tunus’tan bir genç

“Tunus’tan Han Yunus’a kadar yeni bir ay parlıyor.”
Şarkı sözü, Sami Matar, Filistin kökenli ABD’li sanatçı

“All Cops Are Bastards”
Kahire’de bir duvar yazısı

“Beşar İrhal” (Beşar Çekil)
Suriye Derra’da bir graffiti

“Diktatörler Cuma’yı Sevmez.”
Anonim

ÖNSÖZ

Yaklaşık yirmi yıldır Ortadoğu'yu izleyen bir gazeteci olarak 2011'de başlayan ayaklanmanın beni heyecanlandırıldığını baştan söylemem gerek. Belki de yıllardır beklediğim ama zamanını tahmin edemediğim bir dip dalgası harekete geçiyordu artık.

İlk başlarda salt haber yapma motivasyonu ile başlayan Ortadoğu gazeteciliği, yıllar içinde bölgenin tarihini, kültürünü, müziğini, siyasal ve sosyal yaşamını, insan ilişkilerini öğrenme çabasına dönüştü. Bu serüven gittiğim onlarca ülkeyle, geçtiğim binlerce kilometreyle ve yaptığım yüzlerce görüşmeyle sınırlı kalmadı; belli bir okuma uğraşı ile devam etti, hâlâ da devam ediyor. İşte bu süreç, Ortadoğu'yla ilgili farklı bir bakış açısı geliştirmemi sağladı: Bu bakış açısı olabildiğince içeridendi; halkın dinamiğini, geçmişin birikimini, sosyalistini, milliyetçisini, İslamcısını, entelektüelini ve sıradan insanını anlamaya çalışan bir yaklaşım. Türkiye'de Ortadoğu, özellikle bölgeye yönelik önyargılarla algılanır. Cumhuriyet'in kuruluşu sonrası Türkiye'nin bölgeden kopuşu her ne kadar bilinçli bir tercih olsa da ben bunun bir-

çok açıdan yanlış bir politika olduğunu düşünüyorum. Diğer yandan Ortadoğu'daki yıllardır süren güç dengesi, çıkar ilişkileri, emperyalist bölüşümler, baskıcı yönetimlerle yapılan işbirlikleri, petrolün şımarık zenginliği, İslam'ın ve laikliğin baskı aracı olarak kullanılması ortaya diktatörlük ya da krallıkları çıkardı. Muhafif hiçbir harekete izin verilmeyen, insan hakları, demokrasi, şeffaflık, ifade ve inanç özgürlüğünün söz konusu olmadığı, kadınların ezildiği, insanlara insan olarak değer verilmeyen, birbirinin benzeri sistemlere şahit olduk. Bunların bir kısmı hâlâ da ayakta.

Bölgeye açılmam sorunların ana kaynağı sayılan Filistin ile başladı, ardından Irak Kürt bölgesiyle devam etti. İsrail deyince Lübnan, Suriye ve Mısır'ı ele almak gerekti. İran da tüm bu süreçlerin dışında kalamazdı. Nitekim Filistin sorunu çözülmeden Ortadoğu sorununun çözülmesinin mümkün olmadığını da söylemek gerek. Aslında modern Ortadoğu tarihinin krizleri, savaşları, ikili ya da çoklu ilişkileri de bu sorun temelinden şekillendi; sadece bölgedeki değil dünyadaki cepheleşme de Filistin sorunu üzerinden yürütüldü. Filistin-İsrail sorunu dünyada hem gündemi belirledi, hem de haklı olarak medyanın dikkatini çekti. Ancak buradaki handikap bölgedeki diğer meselelerin hep arka planda kalmasıydı; yani Arap coğrafyasının baskıcı yönetimleri, demokratikleşmemesi, yoksulluk, eğitimsizlik, nüfus sorunu ama hepsinden önemlisi tarihsel olarak tüm coğrafyanın dinamiği pek dikkate alınmadı. Diğer yandan bölgedeki diktatörlükler de bu durumu "kullandı". Filistin'i bir "malzeme" olarak görerek demokratikleşme, şeffaflık ve haklar konusunu hep ertelediler. Oryantalist şablonlar da Arap coğrafyasına farklı bir gözle bakmaya pek müsaade etmedi, oryantalizm istisnalar dışında genel bakışı belirledi. Bu anlayışa göre Ortadoğu ve Arap coğrafyası Batı tipi demokratik mekanizmalardan ve tarihsel gelişimden uzak kalmıştı; dolayısıyla-

la demokrasinin götürülmesi, öğretilmesi gereken bir yerdi; bu coğrafyanın kendi dinamikleri ile harekete geçip demokratik rejimler kurmaya çalışması ya da en basit deyişle kendi kendisini yönetmesi pek mümkün değildi. Ama kitleler bu anlayışı tersine çevirdi; belki sonuçları değil ama başlangıcı bakımından. Ayaklanmaların sonuçları için bir hükme varmak daha zaman alacak gibi. Gerçek bir demokrasinin sağlanması ise hiç de kolay değil.

İç dinamiklerin baskın olduğu ayaklanmalara dış dinamikler de müdahil oldu. Bu süreçte heyecanlanmamak, kitlelerin taleplerini görmezden gelmek, mücadele biçimlerini küçümsemek olmazdı. Üstelik böyle bir tavır, toplumsal ayaklanmaların temelini oluşturan insanlara olan inançsızlığı da beraberinde getirirdi.

* * *

Arap ayaklanmalarında siyasi, ekonomik ve sosyal taleplerle ayaklanan kitlelerin yarattığı “ruh” dünyaya da yansdı. İnsanlar Arap ayaklanmaları ile sokağı ve mücadeleyi yeniden anımsadı. Elbette ayaklanmaların “kirlendiği” bölümler de oldu ama Tunus ve Mısır ayaklanmaları başarılı olmasaydı Suriye ayaklanamazdı. Çünkü Mısır’da rejim yıkılırken Suriye’de yönetimin ayakta kalabilmesi Arap coğrafyası, bölge tarihi ve bu ülkelerin bölgede ifade ettikleri anlam açısından eşyanın tabiatına aykırı olurdu.

Bu kitap, Tunus’ta başlayan süreçteki dinamikleri ve bu dinamiklerin bizzat o toplumsal koşullar sonucu oluştuğunu araştıran, bunu anlamayı ve anlatmayı amaçlayan bir çalışmadır. Tüm bu sürece salt “emperyalizmin bölgeyi yeniden dizayn etmesi” anlayışı ile yaklaşmak bizi eski oryantalist tuzağa düşürebilir. Ayaklanmaların belli bir aşamasından sonra farklı ülkelerdeki dış müdahaleleri de görmezden gelemeyiz tabii ki. Yine de emperyalist güçlerin ayaklanma-

ları ne kadar tahmin edebildikler hâlâ tartışmalı. Müdahaleler tabii ki oldu. Ama bunları görmemiz, anlamamız ve eleştirmemiz tüm bu ayaklanma sürecini de küçümsememiz anlamına gelmemeli. Özellikle, Arap ayaklanmalarını Suriye parantezine sıkıştırıp yorumlamaya çalışırsak yanılığa düşeriz. Çünkü Tunus'ta yakılan ateşle, durumun Suriye'de vardığı nokta açısından, başlangıç ve talepler bazında benzerlikler olsa bile o ülkelerin toplumsal ve kurumsal özelliklerinden kaynaklanan bazı farklılıklar var. Hatta ayaklanmaya sahne olan ülkelerin bulunduğu coğrafyalarda yaptığı çarpan etkileri bile farklı. Özellikle Suriye'de yaşananların bölgesel ve küresel bir çarpışmanın malzemesi olduğu da ortada. Bölgesel açıdan karşılıklı olarak mezhepsel, dini ve etnik farklılıkların körüklenmesi de cabası. Suriye ayaklanması kanlı bir iç savaşa dönüştü ve ileriki yıllara taşınabilecek düşmanlıklara zemin oluştu. Binlerce insan vekâlet savaşlarının kurbanı oldu. Bu nedenle her ayaklanmayı kendi koşulları ve gerçekliği ile değerlendirmek gerek. Bu kitapta da öyle yapıldı.

“Arap Baharı” tanımlamasından özellikle kaçındım. Çünkü bölgede “bahar” değil ayaklanmalar gerçekleşti. Çünkü ayaklanma bir dönüşümü çağırıştır. “Bahar” terimi hem itihâl, hem şablon hem de gelecek açısından sorunlu. Üstelik ayaklanma –iyi ya da kötü– kitlesel bir hareketi, kitlesel bir kalkışmayı yani sosyal bir dönüşümü de içeriyor.

* * *

Yirmi yıl önce başlayan Ortadoğu serüvenimin ilk yıllarında böyle bir dönüşümü kimse tahmin edemezdi. Ancak bu süreç içinde, farklı ülke ve toplumları tanıyıp tarihsel süreçlerini inceledikten sonra Arap coğrafyasının kapasite ve tecrübesi ile farklı yönlere evrilme potansiyelini hissetmeye başladım. Bu, tabii ki ayaklanmaların 2011'in başında başla-

yacağını tahmin etmek anlamına gelmiyordu. Ama bir gün bir şeyler olabileceğinin ipuçları hep vardı. Özellikle bölgede son on yılda uygulanan ekonomik politikalar, neo-liberal dalganın bölgeyi olumsuz anlamda etkilemesi, köyün tarımdan kopması, hesapsız özelleştirme girişimleri ve tabii ki yolsuzluk ve çürümenin en üst düzeye varıp ekonominin yönetimlere yakın çevrelerde toplanması görmezden geliniyordu. Üstelik tarihsel olarak bazı ülkelerdeki sendikal hareketlerin ve sol partilerin de tüm bu sonuçtaki etkilerini unutmamak gerekiyor. Kısacası yıllarca bastırılmış kitlelerin ilelebet böyle yaşayamayacağı ortadaydı. Diktatörlükler bir gün yıkılacaktı. Aksi sürpriz olurdu.

Bu nedenle en iyi diktatörlüğün en kötü demokratik rejimden daha beter olduğunu belirtmek lazım. Bölgenin yeniden bölüşüleceği, İslamcı hareketlerin iktidara geleceği gibi kaygı ve önyargularla yaşanamayacağını öğrenmemiz gerekiyor. Geç de olsa bir yüzleşmeye ihtiyaç var. Zaten Arap ayaklanmalarının yıllar önce önü kesilen, en küçük nefes alanı bırakılmayan farklı muhalif hareketlerin eseri olması da tesadüf değil. Bu nedenle 2006'daki deneyimi de unutmamak gerekir. Filistin'de Hamas şeffaf ve adil bir seçim sonrasında sandıktan zaferle çıkmasına rağmen ABD ve İsrail'in baskısı sonucu yönetime gelemedi. Gelseydi farklı olabilir miydi, sorusu hâlâ yanıtız ve bugün bunu bilmemiz mümkün değil. Demokrasinin önemli bir unsuru sayılan sandıktan o günlerde egemenlerin beklentisinin tersi çıkınca sonucu kabul etmemişlerdi. Bugün ise zamanın ruhu farklı. Arap ayaklanmaları sonrasında sandıktan benzer sonuçlar çıkıyor ve bu doğal karşılanıyor. Belki yıllar önce olması gerektiği gibi...

Demokrasi, çeşitli kaygılarla geçiştirilecek, ertelenecek bir rejim değil. Ayaklanmalar sonrasında bu ülkeleri ne tür rejimlerin beklediğini hep birlikte izleyeceğiz. Ayaklanan kit-

leler gelecekte ne beklediklerine kendileri karar verecek. Ama diktatörlüklerin yıkılmış olması önemli. Ancak daha da önemlisi Arap coğrafyasında yaşayanların yeniden kendilerine güvenmeleri, korku duvarını aşıp kendilerini daha değerli görmeleri ve kendi dinamiklerini değerlendirmeye başlamaları.

* * *

Bu bir gazeteci kitabı. Ancak, belli açılardan biz gazetecilerin akademisyenlerden avantajlı olduğunu düşünüyorum. Çünkü alan tecrübesi, insanlarla ilişki kurma gibi avantajlarımız var. Akademide ise son yıllarda yeni çalışmaların ve daha özgün yaklaşımların olduğunu görmek sevindirici. Medyada ise eski bakış açısı tam olarak değişmese de, bölgeyle ilgili önyargılı ve ayrımcı bakış açısı sürdürülse de en azından artık bölgede olan bitenler ekran ve sayfalarda daha sık yer alıyor. Bu noktada, olgusal ve objektif bakış açısıyla taraftarlığı birbirinden ayırmak gerekiyor. Bunun anlamı şu: Kimilerinin yaptığı gibi Arap coğrafyasında gerçekleşen her şeyi olumlamak durumunda değilim. Eleştirel olunması gereken yerlerde bundan kaçınmadım. Böyle de olması gerekiyordu. Çünkü bölgeye birçok kişinin yaptığı gibi dinsel ya da mezhepsel bir yakınlıkla değil, bu olguları, bölgedeki İslami yükselişi unutmadan, objektif bir çerçevede, demokrasiyi, özgürlüğü, insan ve kadın haklarını, ifade özgürlüğünü, adil bir gelir bölüşümünü ve ezilenleri öncelikle yaklaşmaya çalıştım. Aksi halde oryantalistlerin düşüştüğü yanılığın ya da tersi oksimoron bir yaklaşımdan kaçınmak mümkün değil. İslam, bölgenin dinsel, sosyolojik ve kültürel bir gerçeği. Ancak insanların sorunu sadece dinsel ya da mezhepsel baskılar değil, özgürlük. Bu ayaklanmalara sadece İslami açıdan yaklaşanlar da yanıldıklarını ileride anlayacaklar. Zira İslami hareketler de değişiyor, değişmek

zorunda kalıyor. Arap ayaklanmaları ile birçok ülkede iktidar ya da iktidar ortağı olan Müslüman Kardeşler hareketi de bu tarihsel sürecin bir gerçeği. Bu dönemde yükselmele-ri de eşyanın tabiatına uygun. Hatta bu dönem onlar için de bir sınav niteliğinde. Gerçek bir demokrasiyi mi yoksa “eski rejim”in farklı bir versiyonunu mu tercih edeceklerini zaman gösterecek.

* * *

Ayaklanmalar sadece o ülkeleri değil, çevrelerini de etkiledi. Kürtler yeniden Ortadoğu’nun bir öznesi haline geldi. Türkiye, Iraklı Kürtler gibi Suriyeli Kürtlerle de düşmanca değil, daha barış temelli bir ilişkiye gitmek durumunda. Ama öncelikle kendi Kürtleriyle barışık olmayan bir Türkiye’nin Arap ayaklanmalarında örnek ülke olarak gösterilmesinin ne kadar inandırıcı olduğu da bu noktada soru konusudur.

Suriye ayaklanmasına kadar “makul” bir politika izleyen Türkiye, bu ülkeye yönelik doğru bir stratejiyi yanlış taktikle yürütüp sorunun odağına oturdu. Kendi iradesiyle mi yoksa birilerinin isteğiyle mi, tartışılır. Ama birinci şık “yani Türkiye”nin dış politika paradigmasına ve bölgeye yönelik “emperyal” yaklaşımına ters bir olgu değil.

* * *

Tunus’tan Han Yunus’a kadar ayaklanmanın bir ruh, bir anlayış, bir karşı koyma iradesi olarak tüm bölgeye yayıldığı biliniyor. Tunus’ta bu iş başarılı ama Gazze-Mısır sınırındaki Han Yunus ya da Filistin topyekûn olarak hâlâ bunu tadabilmiş değil. Üstelik Filistinli gençlerin iki defa ayaklanması gerekiyor. Önce İsrail işgaline karşı; sonra da Batı Şeria’da Filistin yönetimine, Gazze’de ise Hamas’a karşı. Bunun da zamanı gelecektir. Bu ayaklanmalardan ne İsrail işgali ne de Filistin’deki yönetimler muaf tutulabilir.

Bu ayaklanmalar sonunda bölgenin haritası da değişebilir; Sykes-Picot düzeni sona erebilir. Çünkü Suriye'deki savaşla birlikte diğer ülkelerdeki ayaklanmalardan farklı olarak bölge ülkeleri de bu duruma (mü)dahil oldu. İran, Irak, Türkiye ve Lübnan, Suriye'deki savaşın sonucundan şu ya da bu şekilde etkilenecek, bölgedeki mezhep ayrımları daha da öne çıkacaktır. Bu listeye Suudi Arabistan ve Katar gibi Sünni diktatörlükleri de eklemek gerek. Önümüzde bir Sünni-Şii eksenini çarpışması muhtemeldir. Suriye ayaklanması kendi dinamiği ile başlayıp son kertede İran ve Suudi Arabistan arasında bir "vekâlet savaşı"na dönüşmüş ve bölgesel bir cepheleşmeye kadar ulaşmıştır. Cephenin bir yanında Türkiye var. Türkiye her ne kadar kabul etmese bile ismi Sünni cephesine eklenmiştir. Suriye, Arap ayaklanmalarının hem içinde hem dışında değerlendirilmelidir. Çünkü biz-zat halkın gerçek talepleri ve barışçıl gösterileriyle başlayan ve Arap ayaklanmaları ruhuna uygun bir seyir izleyen Suriye'deki duruma bir süre sonra müdahale edildi. Bu müdahale ayaklanmayı kendi dinamiğinden farklı noktalara taşıdı. Daha açık bir ifadeyle, bölgedeki ve dünyadaki müdahil ülkelerin kafasındaki "Suriye tahayyülü" nün farklı olması ve herkesin kendi gücünü Suriye üzerinden yürütmeye çalışması ülkeyi uçuruma sürüklemiştir. Suudi Arabistan, İran, Türkiye, ABD, Rusya ve Katar gibi ülkeler kendi jeo-stratejik çıkarları çerçevesinde ülkede denetim kurmak istemiş, bu müdahaleler emperyal ve bölgesel aktörlerin manipülasyonları sonucunda Suriye'yi kanlı bir arenaya çevirmiştir.

Suriye'de Esad rejiminin katliamlarını desteklemeyen, ancak dış müdahaleden de haz duymayan, yaşananların rövanşist bir mantıkla ileriki yıllara taşınacağından endişe eden Suriye vatandaşları olduğunu da unutmamak gerekiyor. Zira ismini saydığımız ülkelerin Suriye'ye giydirmek istedikleri gömlek paramparça olan bir bedene uymayabilir ya da

o bedenden barışık, ileriye umutla bakan ve demokratik bir Suriye çıkarılabılır. Son yirmi yılda geniş bir coğrafyada gezici hale gelen, Irak'ın ardından Yemen ve Libya gibi ülkelerde kendine yaşam alanı bulan Vahabi-Selefi cihadist etiketli örgütler eskiye oranla etkilerini yitirmiş olsalar da Suriye'deki uygun koşullardan yararlanmışlardır. Ancak, bu gruplar savaşın sıcaklığında destek bulurken sonrasında Irak'ta olduğu gibi, o ülkenin sosyolojik ve toplumsal zeminini kaydırabilmektedir. Bu durum ileride Suriye'de de rahatsızlık yaratabilir. Rejimin ve muhaliflerin karşılıklı olarak gerçekleştirdikleri insan hakları ihlalleri ve mezhep kışkırtmaları savaşı giderek daha da kirletmiştir. Ancak bu girişimde Esad yönetiminin vebali büyüktür. Tarihi geriye çevirme şansımız da olmadığına göre Suriye'de olanların Ortadoğu'yu uzun süre etkileyecek nitelikte olduğu açıktır. Esad rejimi yıkılmayı hak etse de gelecekte kurulacağı varsayılan özgür ve barışçıl bir düzenin ihtimali hâlâ soru işaretleriyle doludur. Umarız yanılırız.

* * *

Ancak ayaklanmaların ruhu ve dinamiğini Suriye ile kısıtlamak bizi hiçbir yere götürmez. Zaten bu kitabın amacı da ucu açık bir süreç olan ayaklanmaların nasıl, neden ve hangi saiklerle bu noktaya vardığını elden geldiğince irdelemeye çalışmaktır.

Kitabın adı bu nedenle *Yıkılsın Bu Düzen!*. Çünkü Ortadoğu'yu yıllardır diktatörlüklerle yönetenlerin ömrü bitti. Bundan sonrasına insanlar karar verecek. İnsanlar onurlarını kurtarmak için yola çıktılar ve onurları yeniden zedelenmediğinde alanlara çıkacaklardır. Bu ayaklanmalar en azından bu dinamiği harekete geçirdi. İnsanlar artık haklarını aramak için mücadele etme cesaretini elde ettiler, ki bu da Ortadoğu'nun bundan böyle hem diktatörlüklere hem de re-

jimleri İslamileştirmeye çalışan hareketlere karşı mücadele edebileceğini göstermiştir.

Ortadoğu, “eski rejim”lerden ve bu rejimlerin “hastalık”larından kurtulduğu oranda demokratikleşecektir. Sandıktan çıkararak eski rejimin alışkanlıklarını devam ettirenler, eski rejimin enstrümanlarını kullananlar, baskıcı rejim kurmaya çalışanlar ya da rejimi tamamen İslamileştirmeye çalışanlar kaybedecektir. Ortadoğu'nun insanları; gençleri, kadınları, emekçileri, laikleri, liberalleri, milliyetçileri, İslamcıları hatta şeriatçıları ayaklanmıştır. Aynı zamanda bu ayaklanma bütün dünyaya da hak aramayı yeniden hatırlatmıştır. Çubuk tersine bükülmüştür. Yeni düzeni, yıkanlar kuracaktır. Bu düzen –doğru ya da yanlış– onların düzeni olacaktır. Ama her halükârda yeni düzenin diktatörlüklerden iyi olacağı da kesindir.

* * *

Tahrir Meydanı'nda, Tunus'ta kitlelerle birlikte aynı heyecanı hissettim. Kahire, Tunus, Şam, Beyrut, Trablus sokaklarında dolaşırken insanların heyecanını, inancını, gözyaşını, sevincini, acısını paylaştım. Libya'da insanların dış müdahaleyi desteklemesini kabul etmedim ama anlamaya çalıştım, gerektiğinde eleştirdim. Suriye'de “Siz hangi mezheptensiniz?” diye sorduğum Sünni bir kadının “Biz eskiden bunları sormazdık. Ama şimdi böyle oldu. En büyük korkum Irak gibi olmak,” sözleri karşıma dikildi; hem ilerisi için ışık tutan hem de içimi burkan önemli sözler oldu bunlar benim için.

* * *

Arap ayaklanmalarını bir başlangıç olarak görüp bundan sonrasına o insanların karar vereceğini düşünmek gerekiyor. Tıpkı ayaklanan kitleler gibi. Bu, ucu açık, tamamlan-

mamış, her türlü seçeneğe açık bir süreç. Bu kitap kendi çapında bu durumu ortaya koymaya çalışıyor. Ayrıca çeşitli çerçeve yazılarla o dönemin ruhunu, müzikten spora kadar farklı yönleri ile ortaya koyma gibi bir çabası da var.

Arap ayaklanmaları oldukça hızlı ilerledi. Özellikle kitapta kullandığımız rakamsal verileri ve siyasi gelişmeleri de bu hıza uyarlamaya çalıştım. Hatta bu durum kitabın yazılış süresini de uzattı. Ama genel anlamda siyasi gelişmelerin ve rakamsal verilerin 2012 sonu itibariyle geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Bu kitap için Ahmet İnel, Kerem Ünüvar, Abdullah Onay, Tanıl Bora ve Ekrem Buğra Büte'ye teşekkür ediyorum. Fikrin ilk Ahmet İnel'den çıktığını, kitabın isim babasının da Tanıl Bora olduğunu söylemem gerek. Bu serüvende yalnızlığımı "yol arkadaşı" olanlar da vardı: Necip Mahfuz'dan Edward Said'e, Ümmü Gülsüm'den Sezen Aksu'ya, Feyruz'dan Şebnem Ferah'a... Hepsine teşekkürler.

Bu süreçte karım Doç. Dr. Sevgi Uçan Çubukçu'nun katkılarını ve çok sevgili çocuklarım Rana, Mina ve Ege'den çalıştığım zamanları da unutmadım. Bu kitap, babalarından onlara bir hatıra.

Cihangir, Ağustos 2012